

Dikotomin 'inre/yttre' i språkhistorisk forskning. En terminologisk studie av humanvetenskaplig begreppsbyggnad

---

Lars-Erik Johansson

Institutionen för kommunikation och information

Högskolan i Skövde

The distinction between internal and external factors in the research of historical linguistics is one of the many dichotomies characterising linguistic terminology and concept formation. The reasons for this are probably numerous, partly a tendency within many sciences to create binary opposition to facilitate analysis, partly an intrinsic pattern within language and thought in order to analyse a phenomenon in view of internal and external aspects. The consequence will be that the system of concepts founded on characteristics as 'internal/external' will be so abstract in its basic nature that, in order to understand the conceptualisation aspired to, each way in which a writer uses his terminology must be individually analysed. A linguistic formation of terms and concepts will scarcely meet the fair insistence on stringency which may be claimed for appropriate terminology. Therefore, there is reason for distinguishing other factors than the two mentioned and for placing them co-laterally in a logical concept line, which also means a certain amount of overlapping. In a more differentiated system of concepts at least four main factor types would be discernible; where one main type is tied to "the language system proper", a second to text conventions as being formed in various styles and genres, a third to contact between various language systems, and a fourth to influence from extralinguistic factors of various kinds.

Keywords: terminologi, begrepp, begreppssystem, internt/externt, språkhistoria

1 Bakgrund

Språkvetenskaplig terminologi karakteriseras av ett antal begreppssystem som bygger på motsatser. Sådana begreppssystem är 'synkroni/diakroni', 'langue/parole', 'competence/performance', 'system/språkbruk', 'språklig/social', 'individuell/samhällelig', 'naturlig/onaturlig', 'form/funktion', 'muntlighet/skriftlighet'. Inom modern språkvetenskaplig forskning märks särskilt ett antal begreppssystem som bygger på en motsättning mellan 'inre' och 'yttre' (eller motsvarande termer): *intern/extern lingvistik, internalized language/externalized language (I-language/E-language), inre/yttre språkhistoria, interna/externa faktorer* (vid språkförändring), *inre/yttre kriterier* (vid temporala och territoriella avgränsningar).

2 Material och metod

Jag har analyserat dels språkhistoriska handböcker från nordiskt, tyskt och anglosaxiskt språkområde, dels framställningar inom historisk lingvistik och sociolingvistik som

behandlar språkförändringar. Sammantaget innefattar analysen 130 belägg på terminologiska motsatspar som 'inre/yttre språkhistoria' och 'interna/externa faktorer' som orsak till språkförändring. I flertalet fall inskränker sig författarna till att registrera (och normalt relativt osträngt definiera) skillnaden mellan interna och externa aspekter; endast relativt få termanvändningar ger uttryck för genomtänkta analyser och problematiseringar. Ett antal verk behandlar dock mera ingående aspekter på distinktionen 'inre/yttre', exempelvis Sommerfelt (1960), Vachek (1962), Weinreich, Labov & Herzog (1968), Bellmann (1975), Reiffenstein (1990), Gerritsen & Stein (1992), Dorian (1993), Torp & Vikør (1993), Labov (1994–2001), Romaine (1996), Milroy (1997), Falk (1999), Mufwene (2001), Farrar & Jones (2002), Milroy (2003), Newmeyer (2003). För terminologisk analys har jag nyttjat standardverk som Laurén, Myking & Picht (1997) och Nuopponen (1994). Det begränsade utrymmet möjliggör inte någon mera omfattande presentation av materialet; jag har således måst inskränka mig till generaliseringar och några få belysande referat och citat.

3 Historik

Motsättningen mellan 'inre/yttre' lingvistik brukar normalt tillskrivas Saussure och föras tillbaka till dennes *Cours de linguistique générale* (1949: 40–43); härefter blir denna begreppsliga motsättning relativt vanlig. Den interna lingvistikens behandling enligt Saussure rent språkliga problem, den externa allt som är främmande för språkets organism och väsen. Till den externa lingvistikens hänför Saussure fyra typer av språkstudier (tre av dessa berör språkets utsträckning i tid, en dess utsträckning i rum) nämligen studier av *civilisationshistorien*, av den *politiska historien*, av *kulturhistorien* och av språkets *geografiska utsträckning*.

Det är knappast korrekt att påstå att Saussure har skapat denna metodologiska dikotomi, däremot är det hans inflytelserika strukturalistiska språksyn som ger den en betydande spridning. Den språkhistoriska distinktionen 'inre/yttre' är nämligen betydligt äldre än Saussures principiella distinktion. Även om jag inte systematiskt har analyserat äldre språkhistorisk litteratur för att finna belägg för terminologin, har jag stött på ett antal tidiga exempel från språkhistorisk forskning, exempelvis Pott (1833: xxvii), *Svensk*

språklära utgifven af Svenska Akademien (1836:I), Renan (1858: x) och Gabelentz (1891: 150).

Framväxten av termparen bör därför förklaras som en av de ”självklara” distinktioner som naturligt kan uppstå inom olika vetenskapliga miljöer. Det är, åtminstone i vår västerländska kultur, vanligt att göra en distinktion mellan inre och yttre perspektiv; en sådan distinktion kan rentav sägas vara central i vårt tänkande och mer eller mindre inbyggd i vårt språk. Ett tidigt välkänt exempel är Platons distinktion mellan en inre idévärld och en yttre sinnlig värld.

4 Begreppsanalys

4.1 Begreppssystem

Den språkvetenskapliga terminologiska uppdelningen i 'inre/ytte' bildar ett logiskt begreppssystem. Ett begrepp som 'språkförändringsfaktor' är utgångspunkt för en uppdelning i två sidoordnade underbegrepp, 'intern' och 'extern' faktor, en konsekvens av att forskare har tyckt sig urskilja olika typer av språkförändringsfaktorer som radikalt avviker från varandra. Indelningskriteriet är i detta fall ”det som ligger *innanför* språket” respektive ”det som ligger *utanför* språket”. Sidoordningen är binärt disjunktiv, dvs. de båda underbegreppen utesluter varandra.

De båda begreppen står med andra ord i ett dikotomiskt förhållande till varandra. En *dikotomi* är en logisk delning av en klass i två tillsammans uttömmande och varandra uteslutande delklasser, med innebörd att varje element i klassen ingår i en av delklasserna men inte i båda. Inom humanvetenskaperna avser termen en variabel eller egenskap, som är delad i två varandra ömsesidigt uteslutande kategorier. Vissa variabler är naturliga; variabeln 'kön' kan endast anta två värden. Andra variabler konstrueras medvetet som dikotomier för att underlätta analys och systematik, exempelvis indelning av variabeln 'ålder' i kategorierna 'yngre/äldre'. I stället för att arbeta med två kategorier som 'yngre/äldre' kan man givetvis nyttja ytterligare kategorier (genom att använda kategorier som barn, ungdom, medelålder, etc. eller dela in i tioårsperioder).

Den senare typen av dikotomier måste således bedömas utifrån graden av ändamåls-
enlighet. Icke-naturliga dikotomier som den mellan 'inre/yttre' aspekter på språk är
problematiska, då de innebär en schablonmässig tendens till förytligande och till förenk-
ling av en verklighet som alls inte är så polariserad som dikotomin antyder: verklighe-
tens myller reduceras genom dikotomin till ett enkelt motsatspar. Det finns alltså inget
som kräver en binär sidoordning; tvärtom är det möjligt att skapa en horisontell logisk
begreppsräcka av tre eller flera begrepp, där krav inte heller behöver ställas på en
disjunktiv motsats utan begreppen kan tillåtas att delvis täcka varandra.

Karakteristiskt för flertalet dikotomier är att en av de båda kategorierna kan bilda
utgångspunkt för definitionen av den andra (jfr exempelvis 'kvinna/man'). Annorlunda
förhåller det sig med dikotomin 'inre/yttre'. Här är en definition av det 'inre' begreppet,
dvs. språket, en förutsättning för en definition av det 'yttre'; det senare begreppet får
således sin innebörd genom en asymmetrisk begreppsrelation till det förra. Det är nämli-
gen inte alla, utan endast vissa, yttre faktorer som har betydelse för inre språkliga
perspektiv. Kontakt mellan olika språkssystem eller inflytande på ett språkssystem från
olika stilarter – för att nämna ett par faktorer som normalt brukar betraktas som yttre –
kan ha betydelse för förändringar i ett språk. Viss påverkan torde även nya
kommunikationsmönster ha (exempelvis spridningen av boktryckeritekniken och
framväxten av elektroniska skriftmedier) liksom demografiska faktorer eller en olik-
artad inställning till språkliga innovationer hos kvinnor och män. Även faktorer som
politiska beslut om utbildning bör, dock mera indirekt, kunna ha betydelse för föränd-
ringar i ett språk. En enskild händelse som digerdöden har tillskrivits stor betydelse för
förändringar i det norska språket under medeltiden (jfr Mæhlum 1998). Även betydande
historiska processer, som framväxandet av en jordbrukskultur och en industriell kultur,
kan ses som yttre faktorer som långsiktigt initierar språkliga förändringar (jfr Dixon
1997, Nettle 1999). De externa aspekterna kan således befinna sig mer eller mindre nära
den interna "kärnan", och deras betydelse kan värderas utifrån närheten till "kärnan".
Det är dock rimligt – menar jag – att särskilja dels yttre faktorer som hänför sig till de
språkliga systemen, dels faktorer som är helt extralingvistiska.

I ett inre historiskt perspektiv studerar forskaren sitt "objekt", språket, utifrån dettas egen inre dynamik; ett yttre "sociopolitiskt" perspektiv, ett slags "språkets ekologi", innebär att "objektet" sätts i relation till sin kontext med hänsyn till tid, plats och miljö. Det inre synsättet är fenomenologiskt, i den meningen att det analyserar "objektet" utifrån sig självt, som mentalt fenomen; det yttre synsättet är konstruktivistiskt och analyserar "objektet" som en del av en särskild kulturell kontext. Det inre synsättet behandlar språket som en abstraktion, det yttre synsättet behandlar språkets relation till språkbrukarna och därmed till en politisk, socio-ekonomisk och kulturell omgivning.

Mellan det som betecknas som 'inre' och 'yttre' aspekter finns betydande skillnader. Medan det 'inre' perspektivet betecknar något relativt homogent, språket, ett fenomen som studeras inom ramen för en eller några få besläktade discipliner, är det som rymms inom det 'yttre' perspektivet i allra högsta grad heterogent, vilket inte minst ger utslag i antalet akademiska discipliner som ger kunskaper om olika 'yttre' aspekter som är viktiga för beskrivningen av språkförändringar (litteratur- och kommunikationshistoria, demografi, historia, kyrkohistoria, utbildningshistoria, sociologi och andra beteendevetenskaper, etc.). Mellan 'inre' och 'yttre' perspektiv på språket finns alltså en klyfta, som konkret yttrar sig i användning av skilda teoribildningar och metodiker och därmed skapar en såväl lärdomsociologisk som kunskapsteoretisk distans. Därtill kommer att kunskapen om det yttre perspektivet oftast är begränsad hos lingvister.

Den omständigheten att de 'inre' aspekterna utgör den kärna kring vilka de 'yttre' grupperas, gör det från kunskapssociologisk synpunkt rimligt att anta, att det i den vetenskapliga diskursen sannolikt finns en apriorisk tendens att gynna argument som hänförs till 'inre' aspekter. Dessa framstår från disciplinens synpunkt som mera centrala än externa aspekter. Det finns således en tendens att betrakta inomdisciplinära förklaringar som "finare"; därmed blir de i forskningslitteraturen också mera frekventa än utomdisciplinära. Språkhistoriker väljer gärna – så länge det är möjligt – att förklara förändringar utifrån språket som system i stället för att använda externa faktorer.

Motivationen att finna interna eller externa förklaringar kan i viss mån hänga samman med olikartade perspektiv på historien, å ena sidan det som efter Braudel (1958) brukar

klassificeras som den historia som berör långa tidsavsnitt (*longue durée*), å andra sidan den historia som berör (enskilda) händelser (*l'histoire événementielle*). I det långa perspektivet, framför allt under tidiga epoker, där undersökningsmaterialet är litet, dominerar lätt nog interna faktorer, medan en detaljrik analys av ett nutida förändringsförlopp kan ge upphov till ett betonande av externa faktorer.

4.2 Begreppsbildning

Varje vetenskapligt begrepp skall avgränsas, preciseras och definieras. Detta görs genom att ett antal begreppskännetecken urskiljs. De olika begreppsdefinitioner som görs uppvisar visserligen betydande skillnader men har en sak gemensamt, nämligen urskiljandet av ett slags autonom, avgränsbar abstraktion (entitet), som normalt benämns 'språk'. Här uppfattas begreppet 'språk' närmast som ett "förteoretiskt", i huvudsak "intuitivt" begrepp, som kan nyttjas oberoende av lingvistisk skolbildning och därför av olika inriktningar ges olika innehåll.

Med språkbegreppet avses inom språkhistorien det konkreta språk vars historia beskrivs (ett individualbegrepp) och inom den historiska lingvistikens mänskligt språk generellt (ett allmänbegrepp). I båda fallen beskrivs språket som ett fenomen, logiskt avgränsat från sina brukare och det samhälle som dessa lever i. Betraktat på detta sätt betecknar begreppet en tänkt, immateriell referent. De flesta framställningar visar för övrigt att forskarna ser begreppet 'språk' som ett i huvudsak realistiskt begrepp; exempelvis påstås att språket har förmåga att anpassa sig och att "förbättra", "reparera" eller "återställa" strukturer (detta hänger givetvis i hög grad samman med en traditionell syn på språket som organism). Det ligger här nära till hands att – i poppersk anda – betrakta språkbegreppet som ett begrepp tillhörigt "the third world", dvs. "the world of *objective contents of thought*" (Popper 1979: 106), och som "a real ideal object which exists, but exists nowhere, and whose existence is somehow the potentiality of its being reinterpreted by human minds" (Popper & Eccles 1977: 450).

Definitionen av vad som skall avses med 'språk', dvs. det 'interna' begreppet, är alltså avgörande för vad som skall betecknas som 'externt'. I den meningen kan man säga att

dikotomin i viss utsträckning är deiktisk till sin karaktär (jfr Gerritsen & Stein 1992: 7). Det som styr definitionen av språk är i sin tur givetvis i hög grad knutet till de vetenskapsteoretiska förändringar som har påverkat forskarnas syn på språket som fenomen. Strukturalisterna ser ett 'inre' perspektiv som ett uttryck för språksystemet, diskussionen om medföddhet inom modern generativ teori gör att det inre perspektivet för forskare inom denna riktning kan omfatta även människan som språkproducerande varelse.

I de äldsta beläggen är det uppfattningen om språket som organism som styr begrepps-användningen. Språket har "wie jeder organische Naturgegenstand" sina inre "genetischen Entwicklungs- und Fortbildungsperioden" (Pott 1833: XXVII). En huvudsakligen i junggrammatiken grundad definition möter hos Noreen (1905–1917: 12–46). Enligt denne är inre faktorer inflytelserika omständigheter hos den talande individen själv, "hvilka bero på och äro att söka i hans fysiska och psykiska beskaffenhet, särskilt inom hans eget språklif". Inre faktorer av fysisk natur är akustiska, anatomiska och fysiologiska faktorer. Inre faktorer av psykisk natur är av fyra slag: ändring av "fonemernas" minnesbild och betydelseinnehåll samt praktiska och estetiska hänsyn. Yttre faktorer är enligt Noreen inflytelser från den talande individens "omgivning och 'miljö'". Två grupper av yttre faktorer är viktiga: ortografiska faktorer, dvs. inflytande från skriftspråket, och språkblandning, dvs. blandning bland annat mellan dialekter och mellan dialekt och standard och språksociala aspekter.

Med Saussure uppstår ett strukturalistiskt betingat synsätt på språket såsom ett formellt och abstrakt, men öppet och dynamiskt system, *la langue*, som skall analyseras utan sidoblick på språkbruk och materiella aspekter (substans): allt som inte tillhör detta formella system är per definition externt och i princip utan intresse för beskrivningen av systemet. En karakteristisk strukturalistisk definition av den 'inre språkhistorien' möter hos Torp & Vikør (1993: 21), som konstaterar att denna "dreiar seg om korleis språket sjølv endrar seg gjennom tida, utan at dei menneska som bruker det, gjer noko medvite for å forandre det". Strukturalisterna understryker vidare att det externa inflytandet endast är indirekt:

[A] language system (and particularly its phonic level) does not submit to such external influence as would be incompatible with its structural needs and wants. To put the thing differently, language so to speak exercises the right of control with regard to the external influence with which it is faced. The role of the language system is rather regulative than initiative. (Vachek 1962: 434.)

Enligt Teleman (2000: 71f) beskriver den 'inre språkhistorien' de varandra avlösande språkssystemen; den tar sig därvid an den språkliga kodens eller de språkliga kodernas historia: hur dessa är konstituerade under en viss tid och hänger samman med koderna under tidigare och senare skeden. Den språkliga koden omfattar enligt Teleman följande typer av regler: fonetik/fonologi, böjningslära, syntax, ortografi, lexikon, text- och samtalskonventioner. De tre senare typerna har dock enligt Teleman nära anknytning till den yttre språkhistorien.

Dialektforskningens utveckling genom bland annat användning av språkgeografisk metodik (med analyser av kommunikationsmönstrens betydelse) förskjuter intresset mot variationens betydelse i tid och rum och mot betydelsen av externa faktorer som förklaringsgrund till språkliga förändringar. Sett från vetenskapshistorisk synpunkt går en linje från dialektologin till sociolingvistik. Nu flyttas i intresset från språkssystemet (interna aspekter) till språkbrukare och språkbruk (externa aspekter). Den yttre språkhistorien kan således i mångt och mycket betraktas som en diakronisk variant av sociolingvistik. En vanlig uppfattning hos historiskt intresserade sociolingvister är för övrigt att dikotomin 'inre/yttre' saknar relevans och därför bör överges (jfr Dorian 1993, Labov 1994, Romaine 1996). Ett betydande intresse för externa faktorer roll vid språkförändring visar även forskningen om kreolspråk (jfr DeGraff 1999).

Sociolingvister skiljer gärna mellan den språkliga förändringens början (innovation) och dess spridning. Exempelvis skiljer Milroy (2003: 214–220) mellan en innovation, som i sig inte är en förändring, och dennas spridning till flera språkbrukare och successivt till språkssystemet, varigenom förändringen blir ett faktum. En innovation kan vara såväl internt som externt motiverad; en språkförändring behöver däremot alltid någon form av "external trigger". Härigenom är en språkförändring alltid externt betingad.

Ytterligare en paradigmförskjutning kommer med den generativa grammatiken. Språket betraktas här inte som ett abstrakt system av regler, lösgjort från sina brukare, utan i

stället som en del av människan och därmed underkastat dennas (medfödda) fysiologiska och psykologiska egenskaper och begränsningar. Enligt Chomsky är s.k. *I-languages* system som utvecklas hos barn vid språkinläring; *I-språk* (eller *I-grammars*) är egenskaper hos individuella hjärnor, ett slags mentala system som karakteriserar individens språkliga förmåga (Chomsky 1986: 19–24). En generativist kan till och med tänka sig att det finns ”tidsoberoende sociala egenskaper” (såsom önskan till identifiering med grupper, markering av samhörighet och avstånd, etc.), egenskaper som därför skulle kunna betraktas som språkinterna faktorer (Falk 1999: 89). Interna förklaringar till språkliga förändringar blir för generativister normalt sådana som hänför sig till ”constraints on human speech production and perception, i.e., physical and psychological explanations” (Campbell 1980: 18).

Inom strukturalismen men framför allt inom den generativa forskningen har dessutom vuxit fram en uppfattning, att det kan vara adekvat att beskriva olika språkliga komponenter (fonologi, morfologi, etc.) var för sig, eftersom de olika komponenterna i viss mån verkar följa sina egna naturlighetsprinciper (jfr Dressler 1987). Med ett sådant synsätt blir påverkan från morfologin på syntaxen ett exempel på en extern faktor i språkförändringen; det som i ett sammanhang betraktas som 'inre' blir i ett annat en 'yttre' faktor. Skillnaden mellan 'inre/yttre' blir inte en absolut skillnad utan en relativ.

Gemensam för strukturalistisk och generativt inriktad språkhistorisk forskning är fokuseringen på de inre aspekterna. En strukturalist som Lass erkänner visserligen relevansen i distinktionen mellan 'inre/yttre' språkhistoria men understryker samtidigt den inre språkhistoriens primat. Vissa förändringar av språket är enligt Lass relaterade till “the extralinguistic environment of its speakers; in this sense language history is part of cultural and political history”. Förutom lexikala lån finns det emellertid inget i ett språks yttre historia som direkt orsakar språkinterna händelser; det finns således ingen direkt korrespondens mellan språkets inre perioder och det kulturella livets perioder (Lass 1987: 34f.). Lass slår i stället fast att “the structural history of a language ('linguistic history' in the strict sense) is quite independent in principle of its social history. The story of language 'itself' must be carefully distinguished from the story of its changing uses, users and social context” (Lass 1999: 5). En generativist som

Lightfoot, som i hög grad är fokuserad på språkinläringens betydelse vid språkförändringar, nämner endast i förbigående externa faktorer som ”foreign influence, expressivity and ’after-thought’” (Lightfoot 1979: 381) och extern påverkan som ”language contact or socially defined speech fashions” (Lightfoot 1999: 166).

Ett huvudproblem är alltså hur språksystemet skall avgränsas. Enighet råder endast om basala delsystem som fonologi och morfologi. De konventioner som styr text- och samtalskonventioner förs av vissa forskare till systemet; andra hänför dessa regler till yttre faktorer (exempelvis hänför Bellmann 1975: 161–163 textnivån till språksystemet). Särskilda problem vållar semantiska förändringar, i synnerhet förändringar i lexikonet; flertalet forskare för dessa till den ’inre’ historien, men samtidigt är det uppenbart att få delar av språket har en så stark koppling till ’yttre’ faktorer som dessa. Få forskare diskuterar emellertid detta problem; ett undantag är Reiffenstein (1990: 27) som menar att ordhistorien hör till den yttre historien, medan ordbildningens historia är en del av systemhistorien. Torp & Vikør (1993:16) anser att stilistiska förändringar i skriftspråket kan betraktas som ’inre’ men att de även hänger samman med sociala och politiska förhållanden.

5 Sammanfattande synpunkter

Distinktionen mellan ’inre/yttre’ språkhistoria är en av de många dikotomier som karakteriserar språkvetenskaplig terminologi. Orsakerna till detta är förmodligen flera, dels en inom många vetenskaper vanlig tendens att skapa motsatspar för att underlätta analys, dels ett i språk och tänkande inbyggt mönster att analysera ett fenomen utifrån inre och yttre aspekter. Med en gammal bild skulle man kunna säga att det finns två tomma läglar, en med påskriften (termen) ’inre’ och en med påskriften ’yttre’, vilka i viss mån efter brukarens önskemål kan fyllas med lämpligt innehåll (begrepp). Härigenom blir termparet ’inre/yttre’ till sin grundkaraktär så abstrakt, att man – för att förstå den begreppsbildning som åsyftas – måste analysera hur varje enskild skribent använder terminologin. En lingvist avser med termen ’inre’ allt som har med språket att göra (alltså även stilistiska regler och genrekarakteristika), en annan utesluter allt som har med språkbruket att göra, en tredje reserverar termen för den delmängd av den språkliga

koden som för stunden utgör studieobjekt, exempelvis den syntaktiska komponenten, och betraktar följdriktigt andra språkliga delsystem som 'yttre' fenomen.

Man kan knappast hävda att den terminologi som här redovisas uppfyller rimliga krav på stringens, som kan och bör ställas på en adekvat vetenskaplig terminologi (se Laurén, Myking & Picht 1997: 216–220). I stället ger den föregående analysen goda åskådningsexempel på hur olika vetenskapliga skolor över tid har anpassat och omtolkat existerande terminologier för sina egna syften.

Med tanke på den utbredning och den vildvuxenhet som de illustrerade dikotomiska begreppssystem har vore det förmätet att här söka normera bruket. En synpunkt vill jag dock avslutningsvis lämna. Den uppdelning som nu görs i 'inre/yttre' aspekter är inte ändamålsenlig. Det finns således anledning att urskilja ytterligare faktorer och sidoordna dessa i en logisk begreppsräcka som dessutom medger viss överlappning. I ett mera differentierat begreppssystem skulle man kunna urskilja olika huvudtyper av faktorer, varvid en huvudtyp är knuten till det "egentliga" språksystemet, en annan till textkonventioner i olika stilar och genrer, en tredje till kontakt mellan olika språkliga system, en fjärde till inverkan från extralingvistiska faktorer av olika slag.

Litteratur

- Bellmann, G. (1975). Äussere und innere Faktoren. Ihre Wirkung bei der Entwicklung von Wortschätzen. I: *Festschrift für Karl Bischoff zum 70. Geburtstag*, 157–179. Red. G. Bellmann, G. Eifler & W. Kleiber. Wien: Böhlau.
- Braudel, F. (1958). Histoire et sciences sociales: la longue durée. *Annales: économies, sociétés, civilizations* 13, 725–753.
- Campbell, L. (1980) Explaining universals and their exceptions. I: *Papers from the 4th International Conference on Historical Linguistics*, 17–26. Red. E. C. Traugott, R. Labrum & S. Shephard. Amsterdam: Benjamins.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of language: its nature, origin, and use*. New York: Praeger.
- DeGraff, M. (1999). Creolization, Language Change, and Language Acquisition: a Prolegomenon. I: *Language Creation and Language Change. Creolization, Diachrony, and Development*, 1–46. Red. M. DeGraff. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Dixon, R. M. W. (1997). *The rise and fall of languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dorian, N. (1993). Internally and externally motivated change in language contact settings: doubts about dichotomy. I: *Historical Linguistics. Problems and Perspectives*, 131–155. Red. C. Jones. London: Longman.
- Dressler, W. U. (1987). Introduction. I: *Leitmotifs in Natural Morphology*, 3–22. Red. W. U. Dressler. Amsterdam: Benjamins.
- Falk, C. (1999). Om interna och externa förklaringar till språkförändringar. I: *Alla tiders språk*, 88–95. Red. I. Haskå & C. Sundqvist. Lund: Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.

- Farrar, K. & M. C. Jones (2002). Introduction. I: *Language Change. The Interplay of Internal, External and Extra-Linguistic Factors*, 1–16. Red. M. C. Jones & E. Esch. Berlin: Gruyter
- Gabelentz, G. von der (1891). *Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse*. Leipzig: T. O. Weigel Nachfolger.
- Gerritsen, M. & D. Stein (1992). Introduction: on “internal” and “external” in syntactic change. I: *Internal and External Factors in Syntactic Change*, 1–15. Red. M. Gerritsen & D. Stein. Berlin: Gruyter.
- Labov, W. (1994–2001). *Principles of Linguistic Change*. 1–2. Oxford: Blackwell.
- Lass, R. (1987): Language, speakers, history and drift. I: *Explanation and linguistic change*, 151–176. Red. W. Koopman, F. van der Leek, O. Fischer & R. Eaton. Amsterdam: Benjamins.
- Lass, R. (1999). Introduction. I: *The Cambridge History of the English Language 3 1476–1776*, 1–12. Red. R. Lass. Cambridge: Cambridge University Press.
- Laurén, Ch., J. Myking & H. Picht (1997). *Terminologi som vetenskapsgren*. Lund: Studentlitteratur.
- Lightfoot, D. (1979). *Principles of diachronic syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lightfoot, D. (1999). *The development of language: acquisition, change, and evolution*. Malden: Blackwell.
- Milroy, J. (1997). Internal vs external motivations for linguistic change. *Multilingua. Journal of cross-cultural and interlanguage communication* 16, 311–323.
- Milroy, J. (2003). When is a sound change? On the role of external factors in language change, 209–221. I: *Social dialectology: in honour of Peter Trudgill*. Red. D. Britain & J. Cheshire. Amsterdam: Benjamins.
- Mufwene, S. S. (2001). *Ecology of Language Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mæhlum, B. (1998). Svartedauden – en skjellsettende språkhistorisk begivenhet? *Norsk lingvistisk tidsskrift* 16, 3–32.
- Nettle, D. (1999). *Linguistic Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Newmeyer, F. J. (2003). Formal and functional motivation for language change. I: *Motives for Language Change*, 18–36. Red. R. Hickey. Cambridge: Cambridge University Press.
- Noreen, A. (1905–1917). *Vårt språk. Nusvensk grammatik i utförlig framställning* 3. Lund: Gleerup.
- Nuopponen, A. (1994). *Begreppssystem för terminologisk analys*. Acta Wasaensia 38. Språkvetenskap 5. Vasa: Universitas Wasaensis.
- Popper, K. R. (1979). *Objective Knowledge. An Evolutionary Approach*. Rev. ed. Oxford: Clarendon.
- Popper, K. R. & J.C. Eccles (1977). *The Self and Its Brain*. London: Routledge.
- Pott, A. F. (1833). *Etymologische Forschungen auf dem Gebiete der Indo-Germanischen Sprachen*. Lemgo: Meyerschen Hof-Buchhandlung.
- Reiffenstein, I. (1990). Interne und externe Sprachgeschichte. I: *Deutsche Sprachgeschichte. Grundlagen, Methoden, Perspektiven*, 21–29. Red. W. Besch. Frankfurt am Main: Lang.
- Renan, E. (1858). *Histoire générale et système comparé des langues sémitiques*. 1. 2 ed. Paris: L’Imprimerie impériale.
- Romaine, S. (1996). Internal vs. external factors in socio-historical explanations of change: a fruitless dichotomy? I: *Proceedings of the Twenty-First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 478–491. Red. J. Ahlers, L. Bilmes, J. S. Guenter, B. A. Kaiser & J. Namkung. Berkeley: Department of Linguistics, University of California.
- Saussure, F. de (1949). *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- Sommerfelt, A. (1960). External versus internal factors in the development of language. *Norsk tidsskrift for sprogvidenskap* 19, 296–315.
- Svensk språklära utgifven af Svenska Akademien* (1836). Stockholm: A.G. Hellsten.
- Teleman, U. (2000). En svensk språkhistoria. I: *Studier i svensk språkhistoria* 5, 65–80. Red. L.-E. Edlund. Umeå: Umeå universitet.
- Torp, A. & L. S. Vikør (1993). *Hoveddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Gyldendal.
- Vachek, J. (1962). On the interplay of external and internal factors in the development of language. *Lingua. International review of general linguistics* 11, 433–448.
- Weinreich, U., W. Labov & M. I. Herzog (1968). Empirical Foundations for a Theory of Language Change. I: *Directions for Historical Linguistics. A Symposium*, 95–188. Red. W. P. Lehmann & Y. Malkiel. Austin: University of Texas Press.